

ISSN-2229-4929
ISSN-2010

ISSN- 2229-4929

Peer Reviewed

Akshar Wangmay

International Research Journal
UGC-CARE LISTED

Special Issue - II
Interdisciplinary View on Socio-Economic, Educational,
Management, Environmental, Research, Language and
Sustainable Development in Covid-19 Pandemic Situation

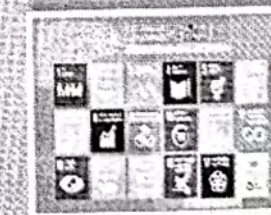
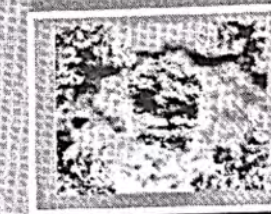
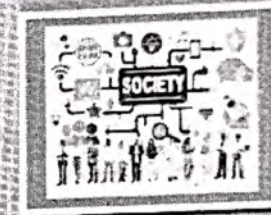
January 2021

Chief Editor : Dr. Nanasheb Suryawanshi

Executive Editor : Prof. Kartik R. Patil

Principal,
Rashtrasant Tukdoji College, Chimur
Ta-Chimur, Dist-Chandrapur (Maharashtra)

Co-Editor : P. M. Rajurwade

Address
'Pranav', Rukmenagar,
Thodga Road, Ahmadpur, Dist- Latur 413515 (MS)

PRINCIPAL
T.S.S.'s. Smt. V.U. Patil Arts &
Science College Sakri, Tal. Sakri, Dist. Dhule

आगामी मुंबई महानगरपालिका निवडणुकीसाठी शिवसेनेची बदलती रणनीतिक भूमिका
शरद वाजुराव सोनवणे

सहाय्यक प्राध्यापक, राज्यशास्त्र विभाग, श्रीमती विमलबाई उतमराव पाटील कला व कै.डॉ.भास्कर सदाशिव देसले विज्ञान महाविद्यालय,
साक्री जि.धुळे

ई-मेल – sharadpolsci@gmail.com

सारांश (Abstract)

राज्यातील शिवसेना-भाजप युती संपुष्टात आल्यावर भाजपने शिवसेनेच्या ताब्यातील मुंबई महानगरपालिका आपल्याकडे घेण्यासाठी जोरदार मोर्चेबांधणी सुरू केली आहे त्याच्या प्रत्युत्तरादाखल शिवसेनेनेही आपला मराठी 'चा मुद्दा बाजूला ठेवून अमराठी भाषिक मतदारांना विरोधतः गुजराती भाषिकांना आपल्याकडे आकर्षित करण्यासाठी 'मुंबई मा जलेबी फाफडा, उद्धव ठाकरे आपडा!' अशी घोषणा दिली आहे. तसेच शिवसेना गुजराती आघाडीचे नेते हेमराज शहा यांच्याकडे गुजराती समाज मेळाव्याचे आयोजन करून गुजराती भाषिकांना शिवसेनेसोबत जोडण्याची जबाबदारी सोपवली आहे. यापूर्वी शिवसेनेने 'अज्ञान पठण' स्पष्टेचे आयोजन करून मुस्लिमांनाही साद घालण्याचा प्रयत्न केला आहे. शिवसेनेच्या या भूमिकेवर भाजप नेत्यांनी जोरदार टीका केली. शिवसेनेच्या आतापर्यंतच्या 'मराठी माणूस' ह्या मुद्द्यामुळे शिवसेनेपासून दूर राहिलेला गुजराती भाषिक मतदार शिवसेनेच्या हाकेला स्कारात्मक प्रतिसाद देईल की नाही हे आताच सांगणे कठीण आहे. तरीपण शिवसेनेच्या या रणनीतीमुळे शिवसेनेच्या राजकारणाची दिशा बदलत असल्याचे दिसते. त्याचा अभ्यास या शोधनिबंधात केला आहे.

प्रस्तावना

महाराष्ट्रातील सर्वाधिक उत्पन्न असलेली समृद्ध अशी मुंबई महानगरपालिका असून ती गेल्या दोन दशकांपासून शिवसेनेच्या ताब्यात आहे शिवसेनाप्रमुख बाळासाहेब ठाकरे ह्यात असेपर्यंत भाजपने शिवसेनेने जेवढ्या जागा दिल्या तेवढ्याच लढवल्या मात्र युती संपुष्टात आल्यावर आता भाजपनेही शिवसेनेच्या ताब्यातील मुंबई महापालिका खेचून घेण्यासाठी कंबर कसली आहे. बाळासाहेब ठाकरे यांच्या नेतृत्वातील शिवसेनेने प्रामुख्याने 'मराठी व 'हिंदुत्व' या मुद्द्यांच्या आधारे राजकारण केले परंतु उद्धव ठाकरे व आदित्य ठाकरे यांच्या नेतृत्वातील शिवसेना आता राजकीय सोयीनुसार राजकारण करण्यावर भर देत असल्याचे दिसते. या रणनीतीचा भाग म्हणून शिवसेनेने अमराठी भाषिकांना आपल्याकडे आकृष्ट करण्याचे धोरण अवलंबले आहे. याच भूमिकेतून मुंबई महानगरपालिका निवडणुकीच्या पार्श्वभूमीवर शिवसेनेने भाजपची पारंपारिक 'व्होट बँक' असलेल्या गुजराती भाषिकांना आपल्याकडे वळविण्यासाठी अवलंबलेल्या रणनीतीचा परामर्श घेण्याचा प्रयत्न प्रस्तुत शोधनिबंधात केला आहे. भाजपची 'व्होट बँक' असलेल्या गुजराती मतदारांना आकर्षित करण्याची शिवसेनेची रणनीती मुंबई महानगरपालिकेच्या निवडणुकांसाठी भाजप व शिवसेनेत आतापासूनच चढाओढ लागल्याचे दिसते. विधान परिषद पदवीधर निवडणुकीतील पराभवानंतर भाजपने आपले लक्ष मुंबई महानगरपालिकेची सत्ता काबीज करण्यासाठी केंद्रित केले आहे. भाजप-शिवसेना युती तुटल्यानंतर भाजपने मुंबई महानगरपालिकेत एकहाती सत्ता स्थापन करण्याचा निर्धार करून सर्वच्या सर्व २२७ जागा लढविण्याचे ठरविले आहे. यासाठी आमदार अतुल भातखळकर यांची प्रभारी म्हणून नियुक्ती केली आहे. भाजप कार्यकर्त्यांना संबोधित करताना विरोधी पक्ष नेते देवेंद्र फडणवीस यांनी म्हटले होते की, ज्याप्रमाणे बादशहाचा प्राण जसा पिंजऱ्यातील पोपटाची होता, तसा शिवसेनेचा प्राण मुंबई महापालिकेतील सत्तेत आहे. म्हणून गेली दोन दशके शिवसेनेच्या ताब्यातील मुंबई महापालिकेची सत्ता काबीज करण्यासाठी कार्यकर्त्यांनी कामाला लागण्यास सांगितले. "आतापर्यंत मुंबई महापालिकेच्या निवडणुकीत बाळासाहेब ठाकरे यांच्या आश्रयाने मिळेल तेवढ्या जागा पदरात पाडून घेण्यावर समाधान मानणाऱ्या भाजपने 2017 मध्ये शिवसेनेच्या विरोधात जोरदार लढत दिली होती. त्यावेळी प्रथमच भाजपने शिवसेनेच्या बरोबरीने म्हणजेच 80 पेक्षा अधिक जागा जिंकल्या होत्या. तरीही राज्यातील सत्ता टिकविण्यासाठी शिवसेनेचे सोबत आवश्यक असल्यामुळे भाजपने शिवसेनेला महापालिकेत सत्तास्थापनेसाठी फारसा विरोध केला नाही." मात्र यावेळी भाजपने स्वबळावर मुंबई महापालिकेचे सत्ता काबीज करण्यासाठी कंबर कसली असून 'आत्मनिर्भर चहा' हा उपक्रम सुरू केला आहे. विधानसभेचे विरोधी पक्षनेते देवेंद्र फडणवीस आणि प्रदेशाध्यक्ष चंद्रकांत पाटील यांनी या उपक्रमाचे दि 6 जानेवारी 2021 रोजी उद्घाटन केले. सुरुवातीला किमान शंभर स्टॉल सुरू होतील असे मुंबई भाजपाचे अध्यक्ष मंगलप्रभात लोढा यांनी सांगितले.

शिवसेनेचा गुजराती समाज मेळावा : हेमराज शहा यांच्याकडे जबाबदारी

शिवसेनेने मुंबई महापालिका निवडणुकीत भाजपला मात देण्यासाठी मोहिम आखली असून गुजराती मतदारांना आकर्षित करण्यासाठी आपला मराठीचा मुद्दा बाजूला ठेवून 'मुंबई मा जलेबी फाफडा; उद्धव ठाकरे आपडा!' चा नारा दिला आहे. यासाठी दि.10 जानेवारी 2021 रोजी गुजराती भाषिकांच्या मेळाव्याचे आयोजन करण्याचे ठरवून यासाठीच्या निमंत्रण पत्रिकेवर मराठी व गुजराती अशा दोन्ही भाषेत मजकूर छापण्यात आला. याप्रकारे मुंबई महापालिका निवडणुकीच्या तोंडावर गुजराती समाजाला पक्षाशी जोडण्यासाठी मोहीम राहण्याचा निर्धार शिवसेनेने केला आहे. त्यासाठी मुंबई शहरातील आणि उपनगरातील विविध भागात गुजराती समाजाचे मेळावे घेतले जाणार आहेत नोटबंदी व जीएसटीचा सर्वात जास्त आर्थिक फटका छोट्या गुजराती-मारवाडी व्यापाऱ्यांना बसला असल्याचा मुद्दा त्यासाठी मांडण्यात येणार आहे.

मुंबईतील अंधेरीत रविवार, दि. 10 जानेवारी 2021 रोजी पार पडलेल्या शिवसेनेच्या गुजराती आघाडीच्या पहिल्या मेळाव्याला 100 गुजराती नागरिकांनी हजेरी लावली होती. मुंबई महापालिका निवडणुकीपूर्वी गुजराती मतदारांना आकर्षित करण्यासाठी शिवसेनेने आयोजित केलेल्या या मेळाव्यात गुजराती समाजाच्या 9 उद्योजकांनी हाती शिवबंधन बांधले. शिवसेना गुजराती फोरमचे प्रमुख हेमराज शहा यांनी यावेळी गुजराती नागरिकांना अशी आठवण करून दिली की, 1992च्या दंगलीत शिवसेनाप्रमुख बाळासाहेब ठाकरे यांनी

PRINCIPAL
T.S.S.'s. Smt. V.U.P. Patil Arts &
Science College
Dr. B. S. Desate
Sakri, Tal. Sakri, Dist. Dhule

गुजराती समाजाचे रक्षण केले होते. तसेच 2002च्या गोधरा येथील घटनेनंतर तत्कालीन पंतप्रधान अटलबिहारी वाजपेयी यांच्या पाठीशी बाळासाहेब ठाकरे ठामपणे उभे राहिले होते. तसेच 'मी मुंबईकर' म्हणून मुंबईतील सर्व धर्मियांना मुख्यमंत्री उद्धव ठाकरे यांनी आपलेपण दिले. याप्रकारचा शिवसेना व गुजराती समाजाचा संबंध नव्या पिढीला समजावून सांगावा लागणार असल्याचे नमूद करून गुजराती समाजाला शिवसेनेशी जोडावे लागेल असेही शहा यांनी म्हटले.

शिवसेनेचे गुजराती समाज अनुनयाची रणनीती: भाजप'ची जोरदार टीका

महानगरपालिका निवडणुकीत मोठ्या प्रमाणात अनेक जागांवर प्रभाव निर्माण करण्याची क्षमता असलेल्या मुंबई शहरात गुजराती लोकांची व्होट बँक महत्त्वपूर्ण असल्यामुळे तेथे शिवसेनेला आपला राजकीय पाया मजबूत करायचा आहे तथापि, आगामी निवडणुकांपूर्वी गुजराती मतदारांमध्ये जनजागृती करण्यासाठी हा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला असल्याचे शिवसेनेचे म्हणणे आहे. गुजराती लोक हे मुंबईतील भाजपचे पारंपारिक मतदार राहिलेले असून या समुदायाचे शिवसेनेशी फारसे चांगले नाते राहिलेले नाही 2019 च्या लोकसभा व विधानसभा निवडणुका भाजप व सेनेने एकत्र लढल्या होत्या. पण विधानसभा निवडणुकीच्या निकालानंतर शिवसेनेने भाजपशी संबंध तोडून राष्ट्रवादीकाँग्रेसबरोबर सरकार स्थापन केले. अशा परिस्थितीत आता शिवसेनेला भाजपची व्होट बँक आपल्याकडे आकर्षित करण्यासाठी प्रयत्न करावे लागणार आहेत. कारण आकडेवारीनुसार, मुंबईत 35 लाख लोक गुजराती समाजातील असून त्यापैकी 15 लाख मतदारांची भूमिका 40 जागांवर निर्णायक आहे अशा परिस्थितीत भाजप-शिवसेना युती तुटल्यानंतर मराठी व गुजराती समाजात ध्रुविकरणाची शक्यता असल्यामुळे शिवसेनेला गुजराती समाजाकडे दुर्लक्ष करून चालणार नाही. यामुळेच मराठी माणसांबरोबरच गुजराती समाजालाही आपल्या बाजूने वळविणे शिवसेनेला गरजेचे आहे

यासाठी मुंबईतील गुजराती समुदायातील शिवसेना नेते हेमराज शहा यांनी आगामी मुंबई महापालिका निवडणुकीत गुजराती मते शिवसेनेच्या पाठीशी उभी करण्यासाठी 'जलेबी फाफडा उद्धव ठाकरे आपडा।' चा नारा दिला. मोदी- शहा व भाजपच्या प्रेमात असलेली गुजराती मते स्वतःकडे वळविणे हे शिवसेनेसमोर मोठे आव्हान आहे. कारण केवळ मराठी मतांच्या भरवशावर मुंबई महापालिकेवर झेंडा फडकवणे कठीण असल्याची जाणीव शिवसेनेला असल्यामुळे 'जलेबी फाफडा, उद्धव ठाकरे आपडा' ची गरज सेनेला भासत आहे. राज्यात सरकार मध्ये शिवसेनेबरोबर असलेल्या काँग्रेसने एकीकडे मुंबई महापालिका निवडणुकीसाठी स्वबळाचा नारा दिला आहे. दुसरीकडे भाजप मनसे'ला जवळ करण्याची रणनीती आखत असल्यामुळे शिवसेनेने गुजराती मतदारांना आकर्षित करण्याचे धोरण स्वीकारले आहे.

भाजप आमदार अतुल भातखळकर यांनी शिवसेनेच्या गुजराती समाजाच्या बैठकीवर आणि उद्धव ठाकरे आपडा' या घोषणेवर टीका केली. त्याला प्रत्युत्तर देताना शिवसेनेचे राष्ट्रीय संघटक हेमराज शहा म्हणाले की, गुजराती माणसाने मुख्यमंत्री उद्धव ठाकरे यांना आपडा म्हटल्यावर भाजपच्या नेत्यांचा तीव्रपापड का झाला असा प्रश्न उपस्थित केला. तसेच 1992-93 च्या मुंबई दंगलीमध्ये गुजराती माणसांना संरक्षण देऊन खरी मदत करण्याचे काम शिवसेना आणि शिवसेनाप्रमुख बाळासाहेब ठाकरे यांनीच केले होते याबरोबरच 'मी मुंबईकर' म्हणून मुंबईतील सर्व धर्मियांना उद्धव ठाकरे यांनी आपलेपण दिले असेही हेमराज शहा म्हणाले. मुंबईत भाजपला फक्त लोढा हवे असून उर्वरित गरीब गुजरातीमारवाडी समाज नको असल्यामुळे गुजराती समाज भाजपवर नाराज असून त्यांना उद्धव ठाकरे व शिवसेना आपले वाटत वाटतात येणाऱ्या मुंबई महापालिका निवडणुकीत गुजराती समाज भाजपच्या पायाखालची वाळू सरकवल्या शिवाय राहणार नाही असेही हेमराज शहा यांनी नमूद केले

शिवसेनेच्या गुजराती समाजाच्या मेळावा आयोजनावर टीका करतांना भाजपचे नेते रावसाहेब दानवे म्हणाले की, परंप्रांतीयांबाबतची शिवसेनेची भूमिका वेळोवेळी स्पष्ट झालेली असून शिवसेना नेहमी आपल्या सोयीनुसार भूमिका बदलत आलेली आहे. त्यामुळे शिवसेना भविष्यात मुस्लीम मेळाव्याचे देखील आयोजन करू शकते. कारण सत्तेसाठी युतीधर्म तोडून भिन्न विचारधारा असणाऱ्या पक्षांसोबत शिवसेनेने आघाडी करून सरकार स्थापन केले आहे.

शिवसेनेचा मुस्लिमांना आकर्षित करण्याचा प्रयत्न: भाजप'ची कडवी टीका

मुंबई महानगरपालिकेवरील आपली पकड कायम ठेवण्यासाठी शिवसेनेने आता अनेक नवे पर्याय शोधण्यास सुरुवात केली असून त्या रणनीतीचा भाग म्हणून शिवसेनेने गुजराती लोकांबरोबरच मुस्लिमांमध्येही जनाधार वाढविण्याच्या दिशेने प्रयत्न सुरु केल्याचे दिसते यासाठी शिवसेनेच्या वडाळा शाखेने नववर्ष निमित्ताने ऊर्दू भाषेत कॅलेंडर (शिवशाही कॅलेंडर) काढले. या कॅलेंडर काही मोजके मराठी शब्द वगळता इतर मजकूर ऊर्दू व इंग्रजी भाषेत असून त्यात शिवसेनाप्रमुख दिवंगत बाळासाहेब ठाकरे यांच्या नावापुढे 'जनाब' असं लिहिण्यात आलेले असून तारखा चंद्रोदय, सूर्योदय मुस्लिम कॅलेंडरनुसार दिले आहे. या कॅलेंडरमधील मजकुरावरून भाजपने शिवसेनेवर जोरदार टीका केली. भाजपचे आमदार व प्रवक्ते अतुल भातखळकर यांनी ट्विटरच्या माध्यमातून हे कॅलेंडर शेअर करत यातील काही उल्लेखांवरून शिवसेनेवर कडवट टीका करतांना म्हणाले की 'औरंगाबादचे सभाजीनगर असे नामकरण करणे दूर पण मतांच्या लालसेपायी शिवसेनेने 'हिंदुद्वयसम्राट' बाळासाहेब ठाकरे यांचे नामकरण 'जनाब बाळासाहेब ठाकरे' असे करून दाखवले. पुढे ते असेही म्हणाले की, शिवसेनाप्रमुखांना 'जनाब बाळासाहेब' म्हणून शिवसेनेने वैचारिक सुंता करून घ्यावी, तो त्यांचा अंतर्गत प्रश्न आहे. याप्रकारे भाजपने हिंदुत्वाच्या मुद्द्यावरून शिवसेनेवर टीका केली.

यापूर्वी 'महिन्याभर आधी शिवसेनेच्या दक्षिण मुंबई विभागाचे प्रमुख पांडुरंग सकपाल यांनी भागवत गीता पठणाच्या धर्तीवर मुस्लिम समाजातील मुलांसाठी अजान स्पर्धा आयोजित केली होती. तसेच स्पर्धेच्या खर्चाची जबाबदारी देखील शिवसेनेने स्वीकारली होती. त्यावर भाजपने केलेल्या टीकेला उत्तर देताना सकपाल म्हणाले की, हा विरोध चुकीचा असून अजान महाआरतीप्रमाणे महत्वाची असून शांती व प्रेमाचे प्रतिक आहे. दिवंगत अटलबिहारी वाजपेयी यांची जयंती आणि गीता जयंती यानिमित्त भाजपाच्या आध्यात्मिक समन्वय आघाडीच्या वतीने ठाण्यातील सहयोग मंदिरात गीता पठण व वंदे मातरम गायन स्पर्धा भरविण्यात आली होती. यावेळी भाजप नेते व आमदार आशिष शेलार शिवसेनेवर टीका करतांना म्हणाले की, हिंदूत्ववादाचा विसर पडून सत्तेतील शिवसेना अजान स्पर्धा आयोजित करते. तर भाजप'ने राष्ट्रप्रेमासाठी वंदेमातरम व भगवद्गीता पठण स्पर्धा घेतल्या. यातून राष्ट्रभक्तीच्या दृष्टिने कोणता पक्ष पुढे आहे ते जनतेला समजते.

शिवसेनेच्या राजकारणाची बदलती दिशा

उद्धव ठाकरे यांनी 2003 मध्ये शिवसेनेचे कार्यकारी प्रमुख झाल्यावर शिवसेनेच्या 'मराठी माणूस' या मुळ मुद्द्याच्या पुढे जाऊन 'मी मुंबईकर' अशी घोषणा दिली होती. त्यानंतर शिवसेनेने उत्तर भारतीयांचे मेळावे आयोजित करून 'छठ पूजा' देखील केली होती. त्याप्रमाणेच आगामी मुंबई महापालिका निवडणुकीच्या पार्श्वभूमीवर शिवसेनेने 'मुंबई मा जलेबी फापडा असा नारा देऊन गुजराती लोकांचा मेळावा आयोजित करणे हे 'मी मुंबईकर' या भूमिकेशी सुसंगतच आहे. शिवसेनेचा हा नवा राजकीय प्रयोग पक्षाच्या बदलत्या धोरणात्मक निर्णयाची परिणती असून उद्धव ठाकरे यांनी मुंबई महापालिका निवडणुकीच्या पार्श्वभूमीवर गुजराती व हिंदी भाषिकांना जवळ करणे क्रमप्राप्तच आहे

निष्कर्ष
शिवसेनेने मुंबई महापालिका निवडणुकीच्या पार्श्वभूमीवर गुजराती मतदारांना आकर्षित करण्यासाठी दिलेली 'मुंबई मा जलेबी फापडा, उद्धव ठाकरे आपडा!' ही घोषणा जितकी आकर्षक आहे तितकेच शिवसेनेचे गुजराती प्रेम फसवे आहे. तसेच भाजपने गुजराती भाषिकांना 'आवो मारे गुज्जु भाई म्हणत साद घालने हे देखील सवंग पद्धतीचे राजकारण आहे. असेच डावपेच भाजपने औरंगाबादच्या नामांतराच्या प्रश्नवरून आखले आहे. मात्र शिवसेना, भाजप, मनसे आणि सर्वच राजकीय पक्षांच्या निवडणूक रणनीतीचा भाग म्हणूनच याकडे पहावे लागेल. पण मनसेच्या उदयापूर्वी शिवसेनेने गुजराती दुकानदारांच्या अमराठी पाट्या फोडलेल्या आहेत व गुजराती लोकांच्या मांसाहार न करण्याच्या वृत्तीवर टीकाही केलेली आहे. याबरोबरच गुहनिर्माण सोसायट्यांमध्ये गुजराती भाषिकांना सदनिका देण्याच्या धोरणाविरुद्ध शिवसेनेने आंदोलन देखील केलेले आहे. या सर्व घटनांची पार्श्वभूमी असताना गुजराती भाषिक मतदारांना स्वतःकडे आकर्षित करणे हे शिवसेनेपुढील मोठे आव्हान असल्याचे दिसते. तरीपण शिवसेनेने गुजराती भाषिकांना साद घालण्याची जी रणनीती आखली आहे, त्यास त्यांचा किती प्रतिसाद मिळतो हे पुढील काळात दिसून येईल.

1. सकाळ, दि. 7 जानेवारी 2021, पृ.4
2. लोकसत्ता, दि. 7 जानेवारी 2021, पृ.4
3. लोकसत्ता, दि. 11 जानेवारी 2021, पृ.3
4. दिव्य मराठी, दि. 11 जानेवारी 2021, पृ.1
5. <https://www.aajtak.in/india/maharashtra/story/bmc-election-shivsena-gujarati-card-mumbai-ma-jalebi-ne-fafda-uddhav-thackeray-apda-bjp-core-vote-bank-1187479-2021-01-05>
6. यदु जोशी, 'मायकल जॅक्सन व्हाया जलेबी फापडा', लोकमत, दि. 8 जानेवारी 2021, पृ.2
7. लोकसत्ता, दि. 7 जानेवारी 2021, पृ.2
8. <https://www.mumbailive.com/hi/politics/bjp-leader-raosaheb-danve-criticised-shiv-sena-over-gujrati-voter-rally-59880>
9. <https://maharashtratimes.com/maharashtra/mumbai-news/shivsena-publish-urdu-calendar-bjp-questions-about-hindutva/articleshow/80044807.cms>
10. <https://www.mumbailive.com/hi/politics/bjp-leader-raosaheb-danve-criticised-shiv-sena-over-gujrati-voter-rally-59880>
11. <https://maharashtradesha.com/bjp-mla-aashish-shelar-criticize-shivsena-2/>
12. सकाळ, दि. 7 जानेवारी 2021, पृ.4

PRINCIPAL
T.S.S.'s. Smt. V.U. Patil Arts &
Late Dr. B.S. Desale Science College
Sakri, Tal. Sakri, Dist. Dhule